

Sortida d'etapa de la Volta a Barcelona. R. Moreno

La ciutat lúdica i Barcelona

Josep Oliva i Casas
(Arquitecte)

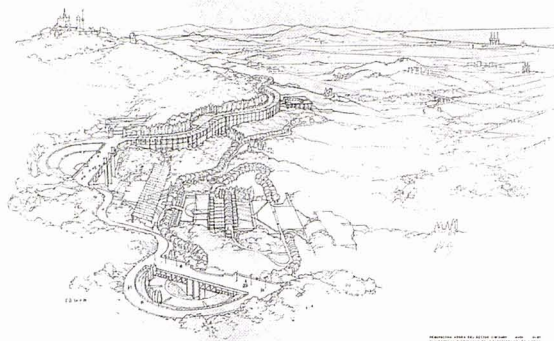
El concepte lúdic ens remet, purament i exclusivament, al joc però el podem entendre des d'una accepció més àmplia i considerar-lo com un entreteniment, de la mena que sigui, que resulti més o menys plaent i ompli hores de lleure. Aplicat a la ciutat, es refereix a les oportunitats que pot oferir als ciutadans de passar estones distretes. És, directament, el gaudi que proporciona passejar i veure l'espai públic que, en aquest cas, depassa clarament el simple paper de via circulatòria, que n'és la funcionalitat més directa i primària. Perquè això sigui possible, cal que l'assentament humà incorpori un valor afegit, és a dir, té a veure amb el model urbà.

Es tracta de la ciutat pública en la qual l'espai públic, especialment a la zona central, conforma uns ambients que podem qualificar d'escenogràfics. Dintre d'un marc espacial perceptiblement clar, amb densitat constructiva, amb varietat d'usos, amb arquitectures diverses i algunes d'elles morfològicament vigoroses però, alhora, respectuoses envers l'urbanisme, amb multiplicitat d'imatges, amb un bon tractament de la superfície, inclosa alguna aportació artística i, eventualment, amb unes certes dosis de simbolisme, història, memòria col·lectiva i monumentalitat, és a dir, barrejant espai formalitzat, edificis, usos i elements

significatius de tal manera que doni com a resultat una forta atracció de gent al lloc a diferents hores del dia i convidi a estar-s'hi o, si més no, a efectuar una recreació visual, tal vegada sensual, d'estructures físiques, objectes i persones, les quals componen, en conjunt, allò que se'n diu l'escena urbana.

Espais d'aquestes característiques entenc jo que són els que millor exemplifiquen la idea lúdica lligada a la ciutat. En el cas de Barcelona, es poden esmentar les Rambles (en plural per posar de relleu la diversitat que hi ha en els diferents trams), la plaça de Catalunya, el Passeig de Gràcia, aquest últim puntualitzat per les esplèndides mostres de l'arquitectura gaudiniana i modernista, i tants altres llocs, perquè hi ha una variada gamma de nivells i intensitats que es van diluint a mesura que s'allunyen del centre, circumstància compatible amb un cert policentrisme de la ciutat. Voldria cridar l'atenció que si, d'una banda, no és absolutament necessària la bona arquitectura (més aviat compta la diversitat iconogràfica o l'aspecte quantitatiu), d'una altra, sens dubte la presència n'augmenta la qualitat de l'espai. Bé, el vessant sociològic és bàsic i queda reflectit i traduït en allò que es coneix com a vida urbana.

Ara bé, amb aquests espais no s'esgota pas la funció lúdica intrínsecament unida al fet urbà i que està definida amb la frase popular d'anar a donar un volt de rambla, que significa, precisament, sortir de casa sense cap motivació concreta ni objectiu determinat, sinó únicament per fruir d'un espai públic ple d'estímul visual de tota classe que ofereixen un bon grau de complexitat. En efecte, n'hi ha d'altres en els quals predomina el caire representatiu i/o monumental i on la congregació de gent és puntual perquè es redueix a dies assenyalats o a d'esdeveniments concrets, tal vegada no previstos. És a dir, apleguen una multitud de persones per a celebrar algun tipus de festa, del caire que sigui. En aquests casos, l'escenari sol ser més sever i menys variat, amb façanes de caràcter unitari perquè sovint

està recolzat en arquitectura institucional, normalment d'estil neoclàssic. És l'espai de la festa col·lectiva, menys quotidiana i més previsible. A Barcelona, gairebé només es pot citar la Plaça de Sant Jaume amb edificis que pertanyen a l'Administració pública però completada amb arquitectura domèstica, circumstància que resultaria insòlita en una capital d'Estat.

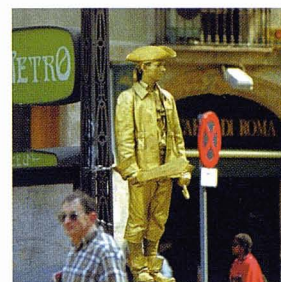
Bé, a un nivell inferior hi ha places o carrers principals de barris on tenen lloc celebracions de tot tipus. Per exemple, la Plaça Rius i Taulet a Gràcia. En aquests casos, és natural la coexistència d'arquitectura pública (l'antic Ajuntament de la vila) i residencial en una barreja representativa/sociològica que s'adiu prou bé a aquesta escala.

També cal referir-se als centres històrics de les ciutats que, pels seus trets característics concretats en el tipus de teixit urbà i el llegat històric i arquitectònic, constitueixen, per si mateixos, una mena de museu real i vivent, digne de ser recorregut i admirat. No obstant això, probablement atrau menys ciutadans en els passeigs sovintejats i, en canvi, adquireix un major valor des del punt de vista del foraster o turista que acudeix a visitar la ciutat. Ara es pot posar l'exemple del Barri Gòtic. En aquest sentit, la Barcelona lúdica la formarien tots els sectors, arquitectures i espais d'interès de les persones atretes per les qualitats de la ciutat. Per posar exemples paradigmàtics, Venècia i

Florència són ciutats lúdiques en la seva globalitat. La llista d'edificis singulars per raons arquitectòniques, històriques o d'ús (el temple de la Sagrada Família, la Pedrera, el Palau de la Música, etc.) o bé determinats monuments (penso en la Torre Eiffel de París o, simplement, en l'estàtua de Colom) completen aquest repertori lúdic.

Fins ara he estat parlant d'espais i edificis inherents a l'artificialitat de la ciutat. Existeix una segona línia d'elements que es recolzen en la geografia i mitjançant determinades intervencions, per una part, potencien i exalten aquests accidents naturals i, per l'altra, els instrumentalitzen i se n'apropien urbanament parlant. Són el mar, muntanyes i rius que queden implicats en la ciutat. Penso en el port, inclòs el Maremàgnum (tot i no estar d'acord amb la resolució concreta), el sector del Port Olímpic, el Tibidabo, excel·lent talaia sobre la ciutat o Montjuïc des d'on, déu n'hi do les possibilitats que se n'han extret com a parc i amb la implantació de diverses classes d'equipaments, malgrat alguns problemes d'accessibilitat. Pel que fa a la serra de Collserola, hi ha un projecte d'urbanització de la Carretera de les Aigües que establiria un magnífic itinerari o gran mirador lineal amb els mínims complements per a estar-s'hi i que hauria d'anar acompanyat d'una millora i preservació de la vegetació del vessant. Al mateix temps, vist des de la ciutat, aportaria una imatge molt clara i contundent que contrastaria amb la massa vegetal, és a dir, hi hauria un doble joc d'ús i d'icona, en poder esdevenir un referent visual de Barcelona.

Tanmateix, forma part de l'oferta lúdica d'una ciutat el ventall d'equipaments culturals, esportius i el sistema de parcs però posant l'èmfasi en els que són més característics i específics, tal vegada un zoològic d'especial interès (l'Aquàrium), un teatre d'òpera (el Liceu), uns museus especialitzats (MNAC i el Picasso), una bona xarxa de teatres, unes sales de música (el Palau), unes instal·lacions esportives, un parc de qualitat arquitectònica (el Parc Güell)

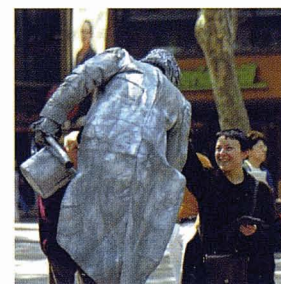
R. Moreno

R. Moreno

R. Moreno

R. Moreno

Focs artificials. R. Moreno

o d'interès paisatgístic, etc. De vegades, l'interès és doble, tant referit al continent (edifici) com al contingut o als espectacles que s'hi presenten.

Per últim, afegiria alguns moderns centres lúdics, autistes i pensats de cara al consum (seria el cas del Barça 2000), ben poc compatibles amb el paisatge urbà i que, més aviat, haurien de tenir una localització territorial tal com ha fet Port Aventura.

Torno al principi. L'autèntica, la genuïna, la veritable cara lúdica de la ciutat la subministren, d'una banda, l'espectacle complex, variat i divers de les seves places i carrers i l'interès i la varietat de les arquitectures i, de l'altra, el tractament urbà i/o paisatgístic que es faci dels possibles ingredients geogràfics que tingui incorporats. I és que són espais de la quotidianitat, a l'abast de tothom, gratuïts, sense organitzacions prèvies i de fàcil accessibilitat. Des d'aquesta òptica, la situació de Barcelona és prou bona, entre el mar i la serra del Tibidabo i la muntanya de Montjuïc, el pla on es va construir l'Eixample i uns quants turons. Només li faltaria un riu de bon cabal que la creués, encara que dintre la seva àrea es puguin urbanitzar convenientment les ribes del Besòs i del Llobregat.

Així, doncs, unes bones condicions per a disposar d'una ciutat lúdica són: a) una certa història que significa la construcció pas a pas amb el que representa de creixement natural i, per tant, divers i, a més a més, afegeix significació a uns determinats edificis i ambients lligats a esdeveniments del passat; b) el marc geogràfic que proporciona elements naturals susceptibles de rebre un tractament que els incorpori al paisatge urbà amb indubtable atractiu i clara especificitat; c) un model urbà en el qual es doni èmfasi i preeminència a l'espai públic i es construeixin escenaris complexos per a la convivència, amb la pertinent col·laboració de l'arquitectura. La conjunció d'aquests ingredients es tradueix en espais i entorns posseïdors d'una

qualitat valuosa: caràcter. Finalment, pot haver-hi dues circumstàncies que reforcen i complementen aquesta funció lúdica i que són de gran importància. La primera és l'existència d'una societat veritablement urbana, és a dir, que d'alguna manera s'implica en la ciutat, la viu i la frueix. La segona, un clima temperat que permet estar en l'espai públic durant una bona part de l'any. A Barcelona, podem dir que, en bona mesura, s'acompleixen aquestes condicions però em temo que els vents que bufen de la "modernor" es van enduent la primera.

Botiga de souvenirs. R. Moreno.

Festa Major a la plaça de Sant Jaume. Paco Elvira